

Senkiföldje

– *Hogy szöktél meg? Csak úgy elsétáltál?*

– *Nem. A század sétált el.*

– *És te nem mentél velük.*

– *Nem mentem velük.*

– *Nem kerestek?*

– *Nem érdeklődtem utána. Nem szaladtam vissza, hogy nem keresnek-e. Gondoltad, hogy utánuk szaladok, hogy várjatok meg, mert én itt maradtam?*

– *Mindenesetre ügyesen csináltad.*

– *Nem csináltam ügyesen. A lehető leghülyebben csináltam!*

– *De ez lett a szerencséd.*

– *Ez lett a szerencsém. Hogy olyan hülye voltam, mint a segg. Mint a segg.*

– *Mi történt volna veled, hogyha nem szöksz meg? Mi történt a többiekkel?*

– *Az egyik fiúval a háború után találkoztam, és az azt mondta: te élsz? És veled mi van, kérdem. Azt mondja, borzalom, hogy mi volt. Mi voltunk a... Nem büntetőszázadot mondott, de valami... Csontszázad, vagy mit tudom én. Sokat nem beszélt róla.*

*

Éjjél után kiosonok a körletből.

Készültem. A hátizsákomban régóta gyűjtögetett kincsek: konzervek, két pakli dohány, szalonna, száraz kenyér és a préselt pótkávét, amit a hágón átkelve a konyhaszekérről loptam. Kulacs víz, kanál. A zsebemben bicska. A kertek alatt elhagyom a települést, és a mezőn át a hegyoldalon sötétlő erdőhöz futok. Elterveztem jó előre ezt is: hogy az erdőn keresztül nekivágok, és meg sem állok a Gyelatinnak mondott szomszéd település határáig. Másfél-két óra hosszat török utat magam előtt a bokrokon át. Egyszer csak ritkul az erdő, a sötétben szürkén kanyargó út és kisebb házcsoport tűnik föl. Elbizonytalanodom. Letanyázom, és dideregve várom a reggelt. Akkor bekapok egy kis pótkávét, iszom rá egy korty vizet a kulacsomból, föltápászkodom, és lemegyek az útig.

Az út szélén megállok. Óvatosan körülnézek. Balról egy szekér kanyarodik elő, vézna gebe húzza, a bakon még véznább öregember lógatja fáradtan az ostorát. Jobbról, a túloldalon két asszony közeledik egy gyerekkel. Megvárnám, amíg elhalad előttem a szekér, de ekkor mintha katonák bukkannának elő a takarásából.

Hihetetlen, de nem ijedek meg. Változatlanul biztos vagyok benne, hogy simán fog ez menni. Hogy sikerülni fog, hogy rendben lesz minden, hogy hamarosan plecsnival a mellemen fogok harcolni, és hősi halált fogok halni. Ebben egészen biztos vagyok. Tartani legfeljebb attól tartok, hogy magyarok kapnak el.

Elkapnak, és nem lőnek rögtön agyon, hanem levisznek előbb Sátoraljaújhelyre vagy mit tudom én, hova, hadbíróság elé állítanak, és felakasztanak. Hallottam ilyet.

Visszaigrani nem lehet már, feltűnő lenne. Határozott, de nem túl sietős léptekkel elindulok a túloldalra. A két asszony a gyerekekkel épp akkor ér egy vonalba a szekeret követő katonákkal, amikor átérek. Lehajlok, mintha a bakancsom fűzőjével bajlódnék, úgy sandítok föl nagyon óvatosan. Német őrzőjárat. Rám néz az egyik, észreveszi a sárga karszalagomat, unottan visszafordul a másik kettőhöz, mennek tovább.

Megúsztam? Egyelőre. Kinézem magamnak az egyik zsidelytetős házat. A kerítésajtónál megállok. Próbálom a kilincset, nyitva van. Oldalt kerülök, ott a tornácos bejárat. Bezörgetek, várok. Az egyik ablakon elhúzzák a függönyt, kinéz valaki. Aztán léptek csoszszannak. Nyílik az ajtó, középkorú, bajuszos parasztember áll előttem. Oroszul köszönök neki, ő valamit visszamorog, és csak néz merően.

– Az oroszokat keresem – mondom neki. – Hol vannak? Át akarok menni hozzájuk.

Bentről ajtónyikorgás, fojtott beszéd hangjai. Az ukrán még mindig csak néz, nem szól. Majd megcsóválja a fejét, karon fogva behúz a házba. Székkel kinnál, leülünk. A hátizsákomba nyúlok, kivesszem belőle a pakli dohányt, átnyújtom neki.

– Köszönöm – mondja.

– Megszöktem. Át akarok menni az oroszokhoz – ismétlem. – Merre menjek? Tudnak segíteni? Segítsenek. Kérem.

Őrütség, amit csinállok, de egy csöpp félelem sincs bennem. Pedig minden további nélkül átadhatna a német vagy magyar katonai hatóságoknak. És azt vajon tudja-e, hogy a sárga karszalag mit jelent? Úgy hírlík, errefelé nem szeretik a zsidókat, a jöttmenteket különösen nem. Meg hogy a német bevonulás után őrült mézárálás is volt errefelé, bár azt, ha jól tudom, az SS rendezte. De nem is gondolok most erre, eszembe se jut. Csak annyi, hogy szökésben vagyok, és eddig még nem történt baj.

– Szólok a fiamnak – mondja akkor az ukrán.

Már ott a fiú. Nem hallottam, amikor előjött. Nagy darab, kerek képű, szőke legény, tizenkilencnél több nemigen lehet.

Ukránul mond neki valamit az apja az oroszokról, nem igazán értem.

A fiú nem kérdez semmit, bólint.

– Mehetünk – mondja oroszul. – De vedd azt le előbb – mutat a karszalagomra. – Meg a sapkádát is.

Zsebre gyűröm mindkettőt. Elindulunk. A domboldali erdő felé, majd az erdőn át tovább, északkeletnek megyünk.

– Zsidó vagy? – kérdezi a fiú.

– Igen – mondom.

– Nem úgy nézel ki.

– Orosz az anyám.

– Azért akarsz átmenni hozzájuk?

– Harcolni akarok. A németek ellen.

– Aha – mondja a fiú. – Te tudod.

Félóra múlva kiérünk az erdőből, újabb völgy tárul fel előttünk, domboldal, földek, szabad terep, lent néhány ház. A fiú a szemközti hegyoldalt fürkészi összehúzott szemmel.

– Nézd csak! – mutatja hirtelen.

Én is látom, apró figurák mozognak, széthúzott csatárlánc araszol.

– Tábori csendőrök – mondja.

Nézünk. A hegy mögött egyszer csak felmorajlik a messzeség.

– Azok meg már az oroszok – állapítja meg, és húzgál vissza az erdő felé.

– Arról volt szó, hogy átviszel.

– Arról nem – rázza meg a fejét. – Csak arról, hogy megmutatom, merre vannak.

– Azt én is tudom – mondom neki ingerülten. – Nem vagyok hülye.

– Nem megyek tovább – makacsolja meg magát.

Elönt a düh. Mellen ragadom, megrázom.

– Elvágom a nyakad, ha nem vezetsz tovább – sziszegem.

Elkapja a karomat, szorítja, én is szorítom, farkasszemet nézünk.

– Ha elkapnak, engem azonnal kivégeznek – böki ki végül, és elenged.

Elengedem én is őt.

– Kicsodák? – kérdezem.

– A németek – mondja. – Az oroszok. – Félig kibújik a zubbonyából, felhúzza a bal ingujját hónaljig. – Látod? – mutatja a felkarján a tetoválást.

Vércsoportbetűjel, SS-azonosító. Aha. Hallottam erről.

– Megszöktem én is – mondja. – Agyonlőnek, ha elkapnak. Visszamegyek. Te várd ki itt, amíg elmennek a tábori csendőrök.

Elővesz valamit a zsebéből, a kezembe nyomja. Német katonai iránytű.

– Tessék – azt mondja –, neked adom. Nagyon jó iránytű. Esetleg várd ki az estét. Kerülhetsz amarra, az erdőn át is. Sok szerencsét – int, és már ott sincs.

*

– Az az ukrán fiú, aki az SS-ből szökött, miért segített neked?

– Mit tudom én.

– És később vajon mi lett vele?

– Hazament.

– Nyilván kinyírták. Vagy még a németek, vagy már az oroszok.

– Fogalmam sincs.

– Lehet találgatni.

– Találgatni lehet, de hát én nem találgattam.

*

Behúzódok a sűrűbe, egy fa tövében lekuporodom. Madárcsicsergés, repülőzűgás, távoli ágyúmoraj. Kibontok egy konzervet. Mitévő legyek? Várjak, amíg úgy látom, hogy tiszta a levegő, és vágjak át a völgyön egyedül? Hiába tudom, hogy nagyjából melyik hegyvonulat mögött húzódhat most a frontvonal, a helyi körülményeket és a hamar változó helyzetet nem ismerhetem. Vagy a völgytorok

felé, nyugatnak nagyot kerülve, az erdőn keresztül folytassam? Dél körül erőt veszek magamon, nekivágok az erdőnek. Az iránytűt elhajítom: még csak az kéne, hogy ezzel kapjanak el. Nem nézem, hol, merre vezet valami ösvény, a tompán hullámzó morajlás után megyek. Alkonyodik, mire az erdőn át a szomszéd hegyvonulat tetejét is elérem, és a megritkuló fák alatt elém tárul az újabb völgy.

Lent néhány ház, ember sehol. Körülkémlelek, és vigyázva épp megindulnék a házak felé, amikor tőlem balra fönt, vagy öt-hatszáz méternyire, hegyiüteg-állást és mozgó katonákat veszek észre. Hasra vágom magam, kúszva közelítek tovább a házakhoz. Hogy németek vagy magyarok-e a tűzérek, azt nem látni tisztán, de tréfás kedvükben lehetnek, mert kétszer is felém durrantanak, persze hiába. Embert csak nem küldenek utánam.

Nagy nehezen elérem a legszélső faházat. Bezörgetek. Öregember nyit óvatosan ajtót, és gyorsan be is csukja a hátam mögött. Odabenn félhomály, nehéz szag. Tűzhely, fő rajta valami, sötét kendős asszony áll mellette, ijedten néz rám.

– Hol vannak az oroszok? – kérdezem az öregtől oroszul.

Az öreg méreget.

– Lojevánál – feleli aztán. – Ide két-három kilométer.

– Át akarok menni hozzájuk – mondom eltökélten, és előveszem a másik pakli dohányt. Ha felad, hát felad.

– Reggelig itt maradhatsz – bólint akkor a házigazda. – Addigra azok ott elmennek talán – bök az ablak, a domboldal felé. Elteszi a dohányt, megint méregetni kezd. – Vedd le a zubbonyodat, adok másikat.

Miközben kibújok a zubbonyomból, ő már az overalloomat nézi.

– Azt is vedd le – mondja.

Fájó szívvel kibújok abból is, az öreg meg térül-fordul, ócska nadrágot, inget hoz, hozzá egy tetűserkével teli szürke posztóköpenyt is. Hogy serkével van teli, azt persze nem sejtem még, később derül csak ki sajnos, hogy sejtenem kellett volna. Átöltözöm, asztalhoz ülünk. Köleskása a vacsora, szalonnadarabokkal, pár szem krumplival, esszük, nem sok szó esik. Annyi nagyjából kiderül, hogy a fiuk még a Vörös Hadseregbe vonult be, másfél éve már, hogy nincs hírük róla.

– Honnan jöttél? – teszi fel hirtelen mégiscsak a kérdést az öreg.

– Magyarországról. De orosz vagyok – teszem hozzá az egyszerűség kedvéért.

– Orosz vagy? – csodálkoznak.

– Az anyám.

– Szóval, az anyád.

– Át akarok állni.

Az öreg a fejét csóválja, hümmög. A felesége nagyot sóhajt, aztán megtörli a szemét, és legyint:

– Csak vége lenne már.

A kamrában térhetek nyugovóra, kapok egy szalmazsákot, pokrócot is hozzá. Azonnal elalszom.

*

- *Az a német őrzőjrat nem akart letartóztatni?*
– *Nem.*
– *Miért nem? Nem is kérdezték, hogy ki vagy?*
– *Látták, hogy ki vagyok.*
– *Honnan látták?*
– *Hogy civilben vagyok.*
– *Attól helybeli is lehettél volna. Vagy akármilyen szökevény. Hogy magyar munkaszolgálatos vagy, azt nem láthatták rajtad.*
– *Dehogynem.*
– *Miből?*
– *A sárga karszalagból.*
– *Szépen, becsületesen viselted a karszalagot?*
– *Volt, amikor viseltem.*
– *Kaptad az ukránoktól a tetves ruhát, és fölraktad rá a sárga karszalagot?*
– *A ruhát másodjára kaptam.*
– *És utána már nem raktad fel a karszalagot?*
– *Arra már nem emlékszem.*
– *Miért raktad föl először?*
– *Először miért raktam föl? Biztonságban éreztem magam.*
– *De hát szökevény voltál!*
– *Igen, de Ukrajnában voltam. Ukrajnában mit tudnak arról...*
– *Azt akartad... hogy lássák, hogy nem vagy SS, és harcoló katona sem vagy?*
– *Biztonságban éreztem magam sárga karszalaggal. De később leszedtem.*

*

Hajnaltól fölraz az öreg. A konyhában teával kínál, megiszom, nyúlok a hátizsákomért, magamra kapom, indulok.

Az öreg bólogatva néz, aztán legyint egy nagyot.

– *Nu, haraso. Isten áldjon.*

Búcsúzóul kezet rázunk.

– *Köszönök mindent – mondom, és kilépek a párás derengésbe.*

Sietve átvágok a völgy közepén húzódó úton, és szemközt felkaptatva, megint beveszem magam az erdőbe, hogy ezt a hegyet is megkerüljem. Jó ideje csörtetek már a sűrűn át, és éppen ráébrednék, hogy eltévedtem, amikor egy tisztáshoz érek. A tisztáson gyalogösvény vezet át.

– *Halt! Hände hoch!* – hallom ekkor. És: – *Kezeket fel!*

Vegyes járőr lép elő a gyalogösvény felől, ötven vannak. Két német SS és három magyar. Fegyvercsövek szegeződnek rám. Furcsa, de nem ijedek meg, vártam én ezt már. A magasba emelem a kezemet.

– *Wo kommst du her?* – kérdezi az egyik SS, és gyanakodva méregeti az ukrán gönceimet. Az nyilván látszik rajtam, hogy nem partizán vagyok, de kiránduló helybeli is aligha lehetek, és nemcsak a ruházatomhoz képest prima hátizsákom miatt.

– *Ich bin Ungar* – mondom gyorsan. – *Arbeitsdienst* – teszem hozzá. – Ötödik közérdekű munkaszolgálatos zászlóalj, harmadik század – jelentem a magyaroknak is.

Az egyikük, a mokány, Jávor Pali-bajuszos szakaszvezető már int is a másik kettőnek, és megindul felém.

– Na, barátocskám – mondja –, akkor te most szépen velünk jössz.

Lerakítja velem a hátizsákot, beletúr, majd engem is megmotosz.

Agyon fognak lőni, gondolom. Ennyi volt? Igen, valószínűleg ennyi.

– *Was hast du bisher gemacht?* – kérdi ekkor az előbbi német. Nagydarab, széles arcú, húsos szemhéjú férfi. A vállapja és a csíkjai, illetve a *Signal*ból szerzett ismereteim alapján úgyszintén szakaszvezetőnek, *Unterscharführer*nek nézem. A magyar kolléga megtorpan, bambán néz, nem érti. Hogy mit csináltam eddig.

– *Minen gelegt* – felelem.

– *Minen gelegt?* – mér végig érdeklődve a német, és bólint. Igen. Aknát telepítettem. Sokatmondó pillantást vet a társára, barátilag félretolja a magyar szakaszvezetőt, és megfogja a karomat.

– *Du kommst mit uns* – mondja határozottan.

Ezt, mármint hogy kellek nekik, tudatja így-úgy a három magyarral is, míg meg nem értik valahogy. Visszakapom a hátizsákomat, mehetünk.

Én annyit máris felfogok, hogy ezekkel a németekkel valahogy megint szerencsém van. Hogy agyonlőni – egyelőre legalábbis – most sem fognak.

– *Na, los* – int az *Unterscharführer*.

A két közlegény közrefog, indulunk vissza az erdei úton. Tavalyi nedves avarban gázolunk, sötét fenyőkön szüremlik át a délelőtti napfény. Az altiszt kíváncsi pillantásokat vet rám, de hozzám egy darabig nem szólnak, csak egymást tartják szóval, időnként felröhögnek. Nemigen figyelek rájuk, találgatni próbálok, hogy vajon mi lehet a tervük velem.

– *Bist du Jude?* – kérdezi meg egyszer csak, mintegy mellesleg, a szakaszvezető. Mit feleljek neki? Tényleg, mi vagyok? Ha én azt tudnám.

– *Jawohl.*

Zsidó vagyok, legyen boldog velem.

– *Und wieso wolltest du abhauen?* – csodálkozik az *Unterscharführer*. Nem fér a fejébe, hogy képzelhettem, hogy megszökhetek. Ugyan hová? Kikhez?

Kínomban elvigyorodom, megvonom a vállam.

Húsz percebe sem telik, és kiérünk az erdőből, megérkeztünk. Az ideiglenes állást, mint előbb-utóbb megtudom, rendhagyó módon a Großdeutschland SS-hadosztály egyik páncélos osztálya építette ki magának a Prut mellett. A folyó meredek partfala itt egy enyhe kanyarban ellaposodik, és átjáró kínálkozna rajta, de – habár a vízállás is kivételesen alacsony most – a rohamlövegek mégsem kezdhetik meg az átkelést, mert az átjáró el van aknásítva. Azt pedig most már könnyű kitalálni, hogy miért is akadt meg rajtam a két SS szeme.

Őszes hajjú, kövérkés tiszthelyettes vesz át. *Herr Scharführer*. Két emberével azonmód a parthoz kísér. Látom, hogy egy nagyjából százméternyi sávon jó ötven méter szélességben karókat vertek le, a karók közé drótot feszítettek ki, a drótra pedig itt-ott kézzel írott figyelmeztetést akasztottak akkurátusan: *Achtung, Minen!* Ahogy jobban odanézek, egy távolabbi bucka mögül mintha egy fél ba-

kancs sejlene föl. És mintha egy láb is tartozna ahhoz a bakancshoz. És mintha senkié sem volna már az a láb.

Szóval, ezért nem hagyták, hogy agyonlőjenek engem a magyarok. És ezért olyan barátságosak velem. Mert nyilván a mieink telepítettek ide tányéraknát, és akkor most, hogy változott a hadi helyzet, és helyet cserél német és magyar, nyilván felszedni is mi tudjuk a legjobban. Az aztán, hogy zsidó munkaszolgálatosként mennyire tartozom én is a mieinkhez, igazán elhanyagolható kérdés. Talán semennyire, de hát annyi baj legyen. Akkor legalább nem kár értem, ha felrobbanok.

– Kezdd el máris – utasít az őrmester. – Kapsz majd segítséget is, de most kezd csak el.

*

– ...És akkor a németek azt mondták, hogy ők igényt tartanak rám. A magyarok pedig szépen a balfenéken el.

– Pedig főbe akartak lőni.

– Igen, először még arról volt szó, hogy szökevény, agyonlőjük.

– Már mint a magyarok.

– A magyarok.

– Az hogy derült ki, hogy értesz az aknákhöz?

– Kérdezték, honnét jövök. Elmondtam, hogy honnét.

– Németül, a németeknek? Mindjárt az elején?

– A közepén! Olyan kérdéseket teszel föl...

– És erre ők azt gondolták, hogy...

– Nem tudom, hogy mire gondoltak! Nem tudom a gondolataikat!

– Jól van, na.

– Nyilván feltételezték, hogy ha robbanóaknákat telepítettem, akkor értek is hozzájuk valamit.

– Na ugye.

– És akkor azt mondták: nosza, ez a munkám. Kezdem el szedni, és majd szereznek nekem segítséget. Majd ők segítenek. Hát én elkezdtem szedni az aknákat, és miután látták, hogy nem is kell nekem segítség, hogy simán megy a dolog, és szépen eléjük teszem a hatástalanított aknákat egymás után...

– Nem féltél?

– Mitől félttem volna?

– Hogy felrobban.

– Hát ha nem ütök rá, akkor miért robbanna föl? Akkor nem robban.

– Mennyire voltak érzékenyek ezek az aknák?

– Hogy mennyire voltak érzékenyek? Volt valami hüvely, és az le volt takarva egy olyan fluszpapírral... amelyet az iskolában is kaptunk, ragasztani lehetett vele... És avval le volt ragasztva, és annak a tetején volt a gyutacs, és alatta volt a gyúanyag, és az robbantotta a tányéraknát. Nagyon primitív szerkezetű volt. És én egyébként már gyártottam civilben egyes alkatrészeket, esztergáltam. Az Urbán... akinek valami nagy zenész volt az öccse... volt neki egy üzeme, és abban dolgoztam. És időnként kaptam ilyen munkát is, robbanóaknákat. Nem volt szabad privátnak csinálni, ez mégis privát volt, az Urbán. De hát nem kért engedélyt...

- Voltak magánmegbízói, akik aknákat rendelték?
- Folyton hülyeségeket kérdezel. Állami, hadügyminisztériumi megbízói voltak.
- Szóval nem féltél.
- Nem.

*

Eléggé jól haladok. Estére nagyjából kiderül, hogy nem szorulok segítségre, egyedül is boldogulok. Azt leszámítva, hogy bármelyik percben felrobbanhatok – de félni valahogy továbbra sem félek, mintha kívülről, moziban nézném, ahogy hason csúsztatva szurkálom egy bottal magam előtt a talajt, ahogy óvatosan körülkotrok egy-egy újabb tányéraknát, és finoman kiemelem belőle a gyutacsot –, ezt leszámítva tehát eléggé jó dolgom van. Ha meghalok, akkor a gyilkos német Waffen-SS-ek, vagyis éppen azok helyett halok meg, akik ellen harcolni feltett szándékom (mert hát ugyan mi másért vállaltam volna ezt az egészet, mi egyébként szöktem volna meg), de furcsa módon egy csöppet sem izgat ez most.

Telnek a napok, tisztul a terep, és én még mindig élek. Az aknaszedéshez ők nem értenek, és a pórusl járt társuk példája, azé, akinek a leszakított lábát érkezéskor észrevettem, arra inti őket, hogy ne is próbálkozzanak vele.

Nemigen tudnak mit kezdeni magukkal, az indulásig mintha vakációznának, egész nap csak heverésznek az illatos tavaszban, különösen a nálam alig idősebb, fiatal tiszték. Talán ez a szabadságos hangulat is teszi, hogy tulajdonképpen befogadnak. Én mindenesetre nem csodálkozom rajta – ezen sem –, vagyok, aki vagyok. Hogy mi lehet a hátuk mögött, azt nem tudom (a tömeggyilkosságok idején ők személy szerint még aligha lehettek itt), de most velük lakom a fedezékben. A koszt remek, még csokoládét is kapok, fekete-fehér rétegeset, Schmollpasztás dobozban, aknaszedőknek ilyen koszt jár, úgymond. A velem nagyjából egykorúak többsége berlini fiú. Szokom a dialektusukat, ők meg az én Matild néni-féle németemet, fegyverekről, filmekről és lányokról diskurálunk, vicceket mesélünk, hülyéskedünk. A németek elleni harci kedvem most mintha szünetelne (őrájuk legalábbis momentán nem lőnék), cserébe ők szinte nem is tekintenek a foglyuknak. Zsidónak meg aztán mégúgy se; annál is kevésbé, mert megeskik, hogy összefutunk a latrinánál, és látják, amit látnak. Szinte naponta rákérdez valamelyikük:

- Te tényleg zsidó vagy?
- Zsidó hát – mondom dacosan.

Ők meg röhögnek, nem hiszik el. Hát hogy a fenébe volnék az. És találgatják, miért akarom becsapni őket.

Orosz is vagyok, mondom erre. Ők meg röhögnek ezen is.

Nagyjából tíz nap múlva az utolsó hatástalanított tányéraknát is kiemelem.

És velem mi lesz?

Napok óta ez jár csak a fejemben, a végén már szántsándékkal lassítom is a munkát, hogy időt nyerjek. Ezek a németek a magyar határ felé tartanak, oda, ahonét én jövök, ahonnan elszöktem. Ha visszavisznek magukkal Magyarországra, akkor – barátság ide vagy oda – előbb-utóbb át fognak adni a magyar katonai hatóságoknak, énnekem pedig kampec. Hogy is van ez? Engem,

aki németellenes harci kedvemben többek között azért döntöttem úgy, hogy munkaszolgálatosként dezertálok, mert katonaszökevény, tehát hazaáruló, semmiképpen sem akartam lenni, rövid időn belül már harmadszor ér olyan tapasztalat, hogy a németektől – íme, még az SS-ektől is – kevésbé van félnivalóm, mint magyar honfitársaimtól.

Jelentem a *Scharführer*emnek, hogy elkészültem. Az őrmester erre int egy közlegénynek, és elszalajtja a parancsnokáért. Ismerem jól, *Untersturmführer* Klippel, ő éppenséggel lipcsei, Wernernek hívják. Már jön is. Lófejű, szőke, nagy fogú, szemüveges szász.

– Mutasd – azt mondja.

Lemegyünk a partra, int, hogy sétálgassak egy kicsit. Járkálok fel-alá egy jó darabig, topogok és ugrálok, mutatom, hogy szabad az út, mehetnek, tessék.

Bólint, visszahív magához.

– Holnap indulunk. Ha akarsz, velünk jössz.

– És ha nem? – kérdezem.

– Ha nem, nem. Akkor mész, ahova tetszik. Akkor kapsz tőlünk papírt.

Fegyvert adnátok inkább, gondolom. Egy pisztolyt. A kamerádjaitok ellen.

Megrázom a fejemet.

– Papír nem kell – mondom.

– Hát akkor mit akarsz? – csodálkozik.

Veszek egy mély levegőt.

– Az oroszokhoz akarok átmenni – bököm ki flegmán.

Nem érti. Aztán lassan elvigyorodik a sok fogával.

– Aha – mondja, és szemlátomást nagyon okosnak hiszi magát. Ujjheggyel följebb tolja a szemüveget az ornyergén. – Szóval, ezért találtad ki azt, hogy zsidó vagy.

– Maguk ellen akarok harcolni.

– Értem – bólint. – Annyi baj legyen. Kár, hogy az oroszok egyből ki fognak nyírni.

– Azzal a hadnagy úr ne törődjön – mondom pimaszul.

– Hát jó – vereget vállon *Untersturmführer* Klippel. – De azért adok melléd két embert. Ők majd átkísérnek. Kár érted.

*

– Velük együtt laktam. A fedezékben. Én szedtem nekik az aknákat. Ők nem értettek hozzá.

– Praktikus. Ha felrobban valamelyik akna, akkor te robbansz fel, és nem ők.

– Hát egyikük felrobbant. Ott volt a bakancsa és a fél lába. Én viszont szakértő voltam.

– Szóval nagy szerencséd volt velük, na. Az a tiszt, az meg valami csodabogár lehetett.

– Tessék?

– Nem szabályszerűen járt el veled, az biztos.

– Azt mondtam, hogy menjek a fenébe.

– Vagyis szerencséd volt.

– Nekik is szerencséjük volt, hogy rám találtak. Ők is kihúzták a lutrit, nagyon örültek neki, hogy megtaláltak. Annyira jóba lettünk, hogy maradhattam volna akár velük is.

– Mint micsoda?

– Nem tudom. Mindenesetre papírt is adtak volna. De nekem nem kellett német papír. Át akartam menni.

– Volt egyáltalán valami papírod, amikor elfogtak?

– Nem volt.

– Ha lett volna, azt is eldobod, nem?

– Lehet. Nem volt nekem katonakönyvem se.

– De valami papírral csak elláttak, amikor bevonultál.

– Egy kétoldalas összehajtott cetlire emlékszem. De avval nem törődtem. Eltettem volna, ha tudom, milyen nagy szükségem lesz rá. Hogy igazoljam, hogy zsidó vagyok... Hát nem vagyok zsidó, vagyis...

– Volt papírod, de nem törödtél vele? Eldobtad?

– Nem tudom! Nem avval törődtem, hogy papírom van-e! Hanem hogy van-e nálam szalonna, kenyér... Ezzel törődtem. Aztán meg hogy van-e nálam lőfegyver vagy ilyesmi. De azt muszáj volt leadni, úgy nem kísérhettek át az oroszokhoz. Az nem nézett volna jól ki, ha lőfegyverrel kísérnek át.

– Hogy?! Miféle lőfegyverrel? Az honnan lett volna neked? Amikor elkaptak, akkor már...

– Amikor elkaptak a magyarok meg a németek, akkor nem volt nálam semmi.

– Semmi micsoda?

– Semmi írás.

– Jó, de fegyver...?

– Mit tudom én. Hát nem volt. Leadtam.

– Kinek? A németeknek? Kaptál tőlük? Vagy loptad?

– Nem emlékszem.

– De hát ellenük akartál harcolni. Nem?

– Ellenük, igen. Ők meg ezt nem is bánták. Mert nyilvánvaló volt, hogy nem pont órájuk fogok tüzelni. És még át is kísérték.

– Ezt a lőfegyverdolgot akkor sem értem.

– Annyi baj legyen.

– Sosem beszéltél még róla. Az SS-ekről is csak újabban. Hogy aknát szedsz nekik, és a végén még ők kísérik át. Erről egy szót sem, semmit. Miért?

– Mert erről nem lehet csak úgy... Nem lehet, na. Veszélyes dolgok ezek.

*

Elbúcsúzunk. A parancsnok nyak- és lábtörést kíván.

– Hals- und Beinbruch! Ha meggondolod magad, estig még itt vagyunk. Hozhatsz magaddal egy ruszkit is – nevetnek páran. – Ha maradt még taposóakna, ráültetjük.

Egy tizedes és egy őrzető indul el velem. Köpcös az egyik, hórihorgas, mint én, a másik.

Leereszkedünk egy szurdokba, majd nekivágunk a túloldali kaptatónak. A bukkanó mögött közeli lövések dörrennek. A köpcös megáll.

– Szerintem ezek már a ruszkip.

– Az nem olyan biztos – mondja a hórihorgas. – A mieink is lehetnek. Vagy magyarok.

Arról, hogy a marosvásárhelyi tűzérhadosztálynak még följebb is vannak állásai, én is hallottam, csakugyan.

– Lehetnek partizánok is – tódítja a társa. – Benderecek. Vagy vörösök.

– Senkiföldje az – magyarázza a hórihorgas. Bárki lehet. Lőttünk ott már egymásra is. Lássuk, mi a helyzet, gyerünk tovább.

Senkiföldje! Ott a helyem.

– Menjetez csak – mondja a köpcös. – Én visszafordulok – közli. – Sok szerencsét.

És azzal megindul vissza. Mi meg tovább, a dombtető, a senkiföldje felé. Megint ritkul az erdő. Ahogy fölérünk, a német egy vastag fatörzs mögé húz, és szó nélkül a völgy felé mutat. A völgyben földút kanyarog, az út mentén néhány zsúp- és zsidelyfödeles ház, az egyik éppen mialattunk. Kósza emberalakok. Egy puskás figura kiválik közülük, mintha mifelénk tartana. A német megszorítja a karomat.

– *Na bitte* – mondja halkán –, parancsolj. Hátba ver, majd mintha fegyvert szegezne rám, tüzelést imitál: – Bumm!

Intek neki. Vár a senkiföldje.